

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

Խ Ա Ջ Ի Ն Ճ Ա Թ Ի (՝)

«Ձի ճառ խաչին կորուսելոցն յիմարութիւն է, ալ քիբիցոս մեզ՝ զօրութիւն Աստուծոյ : (Ա. ԿՈՐ., Ա. 18) :

Այս աշխարհի մէջ, առ հասարակ, մարդեր կան, որոնք իրողութիւններ և գործեր դատելու որոշ տեսանկիւններ և ըմբռնումի որոշ կերպեր ունին : Ուրեք, կրօնական իրականութիւնը հասկնալ ու ըմբռնել կ'ուզեն միայն հրաշքի զարմանալիքին պատմուհիներն ենք : ասոնք ախոյեաններն են հրաշքի հաւատալիքին : և ուրիշներ՝ գիտութեան ու իմաստութեան փաստին ոյժով կը փափտքին գիտութիւնը կրօնական ճշմարտութիւններ, և ուրիշներ՝ տակաւին, «տոռապանքի ու վիշտի հովիտին», այս աշխարհի տնայքէն, թոնուոր տառապակի կեանքի հոգեբով, կը սիրեն դեռ քաշկոսել իրենց կեանքին անիմաստութիւնը : Միայն կամ միւսին համար, այսպէս, կեանքը կը դառնայ դառն ու դաժան, և չեն ուզեր վերցնել խաւարին կեղեւանքը իրենց աչքերէն՝ տեսնելու լոյսին ու ճշմարտութեան ճառագայթը :

Միւս կողմէ սակայն, կրօնական զգացողութիւն ունեցող անհասանհրու համար, կեանքն ու իր արժէքը ճանչնալու և հասկընալու չափանիշը փրկագործութեան խորհուրդին, սիրոյ, սրբութեան և խաղաղութեան զգացումն է, որ Աւետարանն իսկ է : Ու այս հասկացողութիւնը ունեցողներ՝ Աւետարանի տեսանկիւնէն դրուած, ստուգապէս կը տեսնեն Աւետարանի պատմութեան յաւերժական հրաշքը, որ կատարուած է սկիզբէն ի վեր, Աստուծոյ կողմէ և գրեթէ միշտ, անընդմիջաբար, և այդ յիմարութիւնը — այսպէս դրուած բացա-

սական մարդոց կողմէ — Աստուծոյ իմաստութիւնն է, և մարդկային տկարութիւնը — զարձեալ դրուած սկիզբիկ մարդոց կողմէ — Աստուծոյ գորութեան յայտնագործութիւնն է երկրի վրայ :

Ու խաչին ճառը քարոզութիւնն է այդ հրաշքին :

Յաչին յիմարութիւնը՝ Աստուծոյ իմաստութիւնն է :

Յաչին տկարութիւնը՝ Աստուծոյ գորութիւնն է :

Եւ Պօղոս առաքեալ, քրիստոնէութեան այդ մեծ գործիչը, որ չէր տեսած խաչն ու ճաշեալը, կը հաւատար այն սքանչելի արամբանութեամբ թէ զքեզ Քրիստոսի խաչ էլից, և կենդանի եմ այսուհետեւ, ոչ ես՝ այլ կենդանի է յիս Քրիստոս : Եւ ապառովապէս կը հաւատային առաջին դարու բոլոր քրիստոնեաներն այսպէս ու տակաւին կը հաւատան բոլոր իրաւ քրիստոնեաները բոլոր դարերուն, և մենք ալ այսօր :

Յաչը, այդ աննշան գործիքը անարգութեան, կախաղանի ու սոսկումի, կը փոխաւ կերպով փառքի եւ պարծանքի, սկիտաց փայտի, սով քառաքե լուսածին նիշ կառուցող կինաց ամենից, սխալ քո եղիցի մեզ ապագէն, որովհետև մի սուրբ արեան հեղուով իրագործած էր փրկագործութեան խորհուրդը և խաչը դարձած էր խորհրդանիշ սիրոյ, սրբութեան և արդարութեան, և յայտարար նշան աստուածային սիրոյ առ մարդկութիւն : Ու անկէց յետոյ, քանի՞ քանի՞ մեծագործութիւններ հրաշագործուած են Աւետարանի դաշտին մէջ ու այդ սուրբ յիմարութեան իմաստութեան ներշնչումի թափին ներքե :

Ու այդ խաչը, նշանը, չէ՞ր որ այսուրի ու խոշտանգումի ու գեղանքի տանջանքեմբու կ'առաջնորդէր փաղանգները հաւատքի առաջին ախոյեաններուն, մարտիրոսաներուն, նահատակներուն, սուրբերուն և կերտեսեալուն, որոնք քառաթեմիս բացանշող ճառագայթին և փրկագործութեան այդ սուրբ նշանին դիմաց քրիստոնէական կրօնքին ճշմարտութեան խոստովանութեամբ աչքերին անօր յաւած՝ կը մեռնէին խաղաղ սրտով :

Աշխարհի գիտուններու աչքին անսոսնձ, «սկիտ», արեւմտահայ և սղոյնիչ կ'ա-

(*) Քարազ՝ խոսուած Խաչկերացի թօնին (30 Սեպտ.), Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ և ձայնապիտուած Յորդանանի Հաօիմական ռափօկայանէն :

բակուէին անոնք, և որոնք սակայն, քրիստոնէական կեանքին ու վկայութեան մէջ մեծագործութեանց հրաշափոխումով սուրբերու լուսապսակը իրենց ճակտին կը կրին, ի հեճուկս յոխորտ, ամբարհաւան և կարծեցեալ գիտուններուն քամահրանքին և ամբարտաւանութեան:

Գորուած սնեբուն սիրտը փլատակ և միտքը աւերակոյտ մըն է, ու ատիկա զեռակարուծութիւն և յիմարութիւն է միայն:

Սակայն ի՞նչ փոյթ գիրկուածնեբուն, անոնց այսինքն՝ որոնց հօգին փրկութեան սիրոյ լոյսով է ողողուած, ան է ճշմարտ իմաստութիւնն ու զօրութիւնը:

Ու այդ իմաստութիւնն ու զօրութիւնն էր, այսինքն խաչին փրկագործութեան օտակե՛ռա էջը, քրիստոնէական ծառայութեան, մարդասիրութեան ու բարութեան, որ պիտի առիթէր Հերակլ կայսրը, յուսնական հայաբաժնի մերազն Մժեժ Կնուէնի զօրավարին գլխաւորութեամբ, հզօր բանաւ կողմը զօրն տալու պարսիկ թագաւորին վրայ և պարտութեան մատնելու, և հարկադրելու կնքել խաղաղութեան դաշինքը, պայման դնելով Ս. Մաշը վերագործնել, և առջ փառօք առնելով Մաշը կը վերագառնար Կ. Պոլիս, և անկէ ալ պատուով և հանդէսով կը բերէր Երուսաղէմ, ու կը զետեղէր իր բուն սրբաբանին վրայ, ուրկէ զերուած էր ան պարսիկներէն: Ու այդ օրէն կը սկսի Մաշ վերացի տօնակատարութիւնը մեր բնաշխարհին ու սփիւռքի չորս ծագերուն սփռուած Հայութեան կողմէ:

Կը յիշուի, աշնան կուտքէն վերջ, մեր բնաշխարհի բազմազան և բազմաբարեան ծաղիկներով խաչին զարդարուիլը անդատաններու մէջ, և կատարուիլը Մաշ վերացի եկեղեցական արարողութեան, հանդիսաւոր և պերճաւոր: Մաշը սակայն, գազափառապաշտ հայ ժողովուրդին համար, երբ քառակուսի իր թեքով տարածեց փրկագործութեան իր ճառագայթը մեր բնաշխարհին և ժողովուրդին վրայ, հաւաքապէս դարձաւ անոր պաշտանքին, այդ օրէն, իր փառքի ու յաղթութեան, իր արիւնի ու աւերի, գերութեան և գաղթերու, ի հեճուկս իր գէմ ի գործ դրուած անմարդկային ու բազանային վայրագութեանց, իր մուտք ու կածանաւոր ճամբաներուն վերև, իբրև

Սիւն Հրեյիկն առաջնորդուեցաւ անոր լոյսով և հաւատքով, և միշտ իբրև յաղթերդ և ալէլու ունենալով իր շրթներուն վրայ սեայ քո եղիցի մեզ ապաւեհն և զՓառսուրբ խաչիդ իբր գրջը միշտ բարձր բընած, և խաչը սփոփարար իր սյոյսի անփակ ճառագայթը եղած է երկրի վրայ:

Ու անոր շուքին ու ճառագայթին ներքեւ Հայութիւնը սիրած է թաղուիլ գորովով:

Մաշ վերացի այս տօնին կը կատարուի յիշատակը Ս. Աթոռոյս և ազգին զոյգ բարերար եղբայրներուն, Կարապետ և Գրիգոր Մեղքոնեաներուն, որոնք իրենց բովանդակ հարստութիւնը նուիրեցին Ազգին ու Եկեղեցիին, մեր կրօնական ու կրթական մեծ հաստատութեանց, Ս. Էջմիածնի, Ս. Աթոռոյս, Անթիլիասի, Կ. Պոլսոյ նուիրապետական Աթոններուն, և Բարեգործականի, Գարեվանքերուն ու վարժարանին մէջ, ազգային, կրօնական, գիտական դաստարակութեան լոյս ջամբելու մատող մեր հայ սերունդներուն:

Կ'օրհնենք այսօր անոնց յիշատակը ու կը մաղթենք, իբր երախտաւորեալներ այդ պատուական բարերարներուն, որ Տէրը իր երեսի լոյսերուն և արքայութեան կայքերուն արժանի ընէ զանոնք:

ՀԱՅՐԻԿ ԵՊՍ. ԱՍՂԱՆԵԱՆ

Ն Ա Յ Ը

. . . . .

Իսկ թէ թաղուիս իր օտիկն սակ՝
Ենթի կեզի շոյ մը կուտայ,
Ոյնիցն դէմ Յոյսի անփակ
Ճառագայթը երկրի վրայ:

Ու այդ Ոյժը, այդ Կամքն ու Խօսք,
Այդ Կայծն ու Արժժ, այդ Փառքը սոսկ,
Այդ Ենորն ու Երուիչ, այդ Յոյսի համայն,
Քեզի սրբուած թմբէ է միայն:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ

